אישים באגרות הראי"ה

ד"ר יעקב טהון

סגנו של ד"ר רופין במשרד הארצישראלי ואחר כך מנהלו, ומראשי היישוב · תר"מ–תש"י (1880–1950)

2 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

ד"ר יעקב טהון נולד בשנת תר"מ (1880) בלבוב שבגליציה. למד משפטים וקיבל תואר דוקטור בברלין, ושם עבד עם ד"ר ארתור רופין. בשנת 1907 (תרס"ז-תרס"ח) עלה לארץ ישראל, והיה סגנו של רופין במשרד הארצישראלי של ההסתדרות הציונית ביפו; בראשית תרע"ו (1916) מונה למנהל המשרד. היה ממייסדי "הכשרת היישוב", חבר הוועד הלאומי ומראשי היישוב בתקופת המנדט. נפטר בירושלים בשנת תש"י (1950).

הרב קוק על ד"ר טהון

באדר תרס"ח (1908) כתב הרב קוק לראשי 'המזרחי' בפרנקפורט שד"ר טהון פנה אליו, בשם הצייר הרמן שטרוק, בשאלה על המצוות התלויות בארץ "ביחוסם לענין הישוב המעשי". הרב קוק השיב לו שמצוות אלה אינן נוהגות עכשיו במילואן, ולכן קשה לקשור את ביאורן לעבודת הישוב בהווה - "זה הי' תוכן דברי להד"ר טהון נ"י"; ובכל זאת החליט לכתוב חוברת קטנה על דיני המצוות התלויות בארץ במצב שבו יתקיימו כהלכתן (כרך א', אגרת קיט).

באלול תרע"ג (1913) הודה הרב קוק לד"ר טהון "על הסיוע אשר נתן לנו בעבודת תקון יבול החוות ע"י שלוחנו הרב ר' בנציון נ"י", וביקש שבגמר הקציר יודיעו ממרחביה לרב מרקוס בחיפה, ומכנרת ודגניה לרב קליערס בטבריה, כדי שישלחו ממונים לעשר את התבואה, "למען יהיה יבול אחינו באה"ק כשר לכל ישראל". הרב קוק ביקש גם שיתקין "בבית המרחץ שבמרחביה מקוה-טהרה כשרה כדת" (כרך ב', אגרת תקצז).

האגרות

כרך א', אגרת קיט: ד"ר טהון פנה לרב קוק בשם הרמן שטרוק בשאלה על המצוות התלויות בארץ ויחסן לעבודת הישוב.

"זה הי' תוכן דברי להד"ר טהון נ"י"

כרך ב', אגרת תקצז: תודה על הסיוע בתיקון התבואה בחוות, והוראות לעישור במרחביה, בכנרת ובדגניה ולמקווה במרחביה.

"על הסיוע אשר נתן לנו בעבודת תקון יבול החוות ע"י שלוחנו הרב ר' בנציון נ"י"

ראו גם

ד"ר ארתור רופין, מנהל המשרד הארצישראלי. (ד"ר רופין)

הרב בן ציון ידלר, שליח הרב קוק לתיקון התבואה במושבות. (הרב בן ציון ידלר)

נוסח האגרות

2 האגרות שבהן נזכר ד"ר טהון, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קיט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אדר ראשון תרס"ח - יפו

נמען: מנהלי לשכת 'המזרחי' בפרנקפורט (הרב פוזנר והצייר הרמן שטרוק)

הרב קוק מסביר את היחס בין המצוות התלויות בארץ לעבודת הישוב המעשית. תרומות ומעשרות נוהגים בדרך הקנאה לכהן וללוי בדבר מועט. בשמיטה סומכים לעת עתה על היתר המכירה לנכרי, והמלאכות האסורות מן התורה נעשות בידי נכרים. לקט, שכחה ופאה אי אפשר לקיים כהלכה מפני השכנים הערבים, ואילו ערלה וכלאיים מתקיימים בלי קושי. הרב קוק מתכנן חוברת על המצוות התלויות בארץ במצב האומה השלם. על הציונות ועל ההארה הרוחנית שלה הרב קוק חפץ לכתוב, אבל עדיין לא הגיעה השעה לדברים עממיים, והעיקר עתה הוא הישיבה ואיחוד הרבנות במושבות.

עיקרי הדברים

- תרומות ומעשרות בזמן הזה.
- שמיטה - היתר המכירה בהכרח השעה.
- לקט, שכחה ופאה, ערלה וכלאיים.
- תוכנית לחוברת על המצוות התלויות בארץ.
- הציונות ורוח ה' עליה - עבודת 'המזרחי'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו אד"ר[4] תרסח.

לכבוד הרבנים החכמים רבי המעלה, מנהלי לשכת "המזרחי" בק' פפד"מ[5], וביחוד כבוד הה"ג[6] עטרת תפארת מוהר"י[7] פוזנא שליט"א[8], וכבוד הצייר המהולל ברב תשבחות מר שטרוק נ"י[9], שלו'[10] וברכה מהררי ציון,

המכתבים הנכבדים מאדוני היקרים, טובים השנים אשר נקבו בשמותיהם; הגיעוני. ומפני הטרדא הרבה עלי אחרתי את תשובתי, ואת הדרת כבודם הסליחה.

הנני מוצא לנכון להודיע לכבודם תוכן הרצאת הד"ר[11] טהון נ"י, שהיתה בשם הא' שטרוק, לבאר את החקים התלויים בארץ, ביחוסם לענין הישוב המעשי. וע"ז[12] היתה תשובתי, שאע"פ[13] שיסודי המצות התלויות בארץ, שיתפסו מקום גדול בחיים המעשיים, אינם נהוגים עכשו במילואם. למשל, תרומות ומעשרות. אם היינו נוהגים לתן באמת את מנת הלויים, המעשר-ללויים, אז היתה שאלה גדולה אם יוכל הישוב להתקיים בזה, אחרי העול הגדול של העשור, שלוקחת הממשלה התורכית, אבל כבר פשט המנהג, שעושים בדרך היתר להקנות לכהן וללוי, בדבר מועט, את מתנותיהם, כדי לקיים דין התורה. ולפי המצב הוא הכרח גמור להתנהג כן, עד אשר ישובו לנו הימים הטובים וישכון ישראל בטח בדד בארצו, אדירו ממנו ומושלו מקרבו, ומקדש ד' כמו רמים בנוי בהר מרום הרים, כתקותנו בב"א[14]. וכן הדבר מגיע לענין השביעית, שאם היתה יכולה להתקיים בלי שום צידוד היתר של הפקעת המצוה, ע"פ[15] דרכי ההיתר הנהוגים בכל דחק, היתה לשאלה מעשית גדולה, אבל כיון שמפני דלדול מצבנו

א"א[16] כלל, שתתקיים כדינה, - חוץ ממה שתתבע הממשלה את חקה, - ועלול הכל להחרב, לפי המצב השומם והעזוב, ע"כ[17] ההכרח הוא לסמך לעת עתה על ההיתר של מכירה לנכרי, ואח"כ[18] עושים ע"י[19] נכרים רק ארבע המלאכות האסורות מן התורה, שהן זריעה וזמירה קצירה ובצירה, וחרישה עמהן, ויתר המלאכות שהן אסורות מדרבנן סומכים על היתר המכירה לעשות ע"י ישראל, עד אשר תבנה ותכנן ארה"ק[20] בבניה, ונוכל לקיים הכל כדת של תוה"ק[21]. ובזה כבר חדל ענין השמיטה מלהיות נוגע בדרך ישר אל החיים. ואלה שני הענינים, תרומ"ע[22] ושמיטה, הם היותר חשובים, שאפשר שיהיו פועלים הרבה על הישוב במהלכו. אמנם שארי מצות התלויות בארץ, -יוצא מהן לקט שו"פ[23], שבענינו א"א לקיימם כהלכה, כי לא יהנו מהם עניי ישראל כלל, כי השכנים הערבים יפשטו על שדותינו ויקחום, וכבר זכרו זה הפוסקים, וזה המצב עדיין לא נשתנה, - נשארו רק ערלה, כלאי זרעים וכרם, שהן ב"ה מתקיימות כהלכה, ואינן פועלות שום מועקה על סדרי הישוב. רק בענין הרכבת אילנות נתעוררו מקרוב משאלות חדשות, שהן מזקיקות אותנו לתשומת-לב מיוחדת, אבל זה אינו נכנס כבר רק במצות התלויות בארץ, כי הרכבת אילן אסורה גם בחו"ל[24]. אלא שפה הדבר נוגע לנו ביותר ע"פ מצבנו האגררי. ע"כ באמת לא מצאתי כ"כ[25] ענין לבאור חקי המצות הללו, עם מגמתנו בעבודת הישוב וקשר המעשי של אומתנו לאה"ק[26] בהוה. זה הי'[27] תוכן דברי להד"ר[28] טהון נ"י.

אך עם כ"ז[29], אמרתי, שהשאלה הזאת אינה מצומצמת רק בחיי שעה כי ישנם רבים החפצים לדעת ג"כ[30] הליכות עולם, איך יהיה אפשר לעמנו לחיות ע"פ חקי תוה"ק על אדמתנו, כשיישתכלל המצב ויהיו כל החקים מתקיימים במילואם כהלכתם. ע"כ החלטתי בל"נ[31] לכתב חוברת קטנה, שתכיל קיצור תמציתי מכללות המצות התלויות בארץ, בהערות קטנות ע"ד[32] יחושן למצב החיים המלאים של האומה, וע"ד[33] ערכן בהיותן משתמרות אצלנו בתור זכר למקדש, ככל מצות הזכרון, שהן קדושות מאד ומלאות חיי עד בקיומן למען ד' ועמו. וכשאמצא פנאי לשכללה אוכל לשלחה לכבוד הדרתם. ואם ישר בעיניהם יוכלו להדפיסה כחפצם הטהור.

וע"ד עצם הציונות, וביחוד עבודת הקודש של ההארה של רוח ד' עליה, שהיא באמת ראויה להיות עבודת ה"מזרחי", חשקי מאד לחבר בזה, אבל לא הושכרה לי עדיין השעה לדברים פופולריים, ומה שנמצא עמדי בשרשי הדברים ההולכים על דרך המדע העמק, שאינו שוה לכל נפש, מסופק אני עדיין בתועלת הפעתם לענין תכלית מעשי. ועיני נשואות לראות דבר מה יראיני ד' ע"ד כוננית הישיבה, אשר החילותי לעסוק בהכנה, שהוא הצורך היותר נכבד להחיות את הציונות במקורה ומקומה בטל אור ד' באמת. וכן התרכזות הרבנות ע"י קישור כל המושבות שביהודה וגליל לחטיבה אחת, למען יהי'[34] ראוי הישוב החדש להאגד יפה עם הישוב הישן באה"ק[35], להיות ממנו מושפע ועליו משפיע, כדי שיתבוללו חלקי החיים והטוב שיש בזה ובזה, לבנין עם ד' על אדמתו. ובתוך כל הארג המעשי הזה אקוה, שיבא ג"כ ענין הדפסת ספרים וחוברות, המופיעים אור על צעדנו בדרך התחיה הלאומית, ההולכת ומתרחבת לעינינו על אדמת הקודש, והדורשת עבודה רבה ונאמנה, מכל איש אשר ידו אמונה לד', לעמו לארצו.

אחתום בברכה ורב כבוד מהררי קודש, כנפשם הרוממה ונפש אסיר התקוה לתשועת ד' על עמו בחבל נחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. פפד"מ - פרנקפורט דמיין
6. ההי"ג - הרב הגאון
7. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. נ"י - נרו יאיר
10. שלו' - שלום
11. הד"ר - הדוקטור
12. וע"ז - ועל זה
13. שאע"פ - שאף על פי
14. בב"א - במהרה בימינו אמן
15. ע"פ - על פי
16. א"א - אי אפשר
17. ע"כ - על כן
18. ואח"כ - ואחר כך
19. ע"י - על ידי
20. ארה"ק - ארץ הקודש
21. תוה"ק - תורתנו הקדושה
22. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
23. שו"פ - שכחה ופאה
24. בחו"ל - בחוץ לארץ
25. כ"כ - כל כך
26. לאה"ק - לארץ הקודש
27. הי' - היה
28. להד"ר - להדוקטור
29. כ"ז - כל זה
30. ג"כ - גם כן
31. בל"נ - בלי נדר
32. ע"ד - על דבר
33. וע"ד - ועל דבר
34. יהי' - יהיה
35. באה"ק - בארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אלול תרע"ג - יפו **נמען:** ד"ר יעקב טהון

הרב קוק מודה על הסיוע לתיקון היבול בחוות. הרב קוק מבקש שבזמן הגמר יודיעו ממרחביה לרב מרקוס בחיפה, ומכנרת ודגניה לרב קליערס בטבריה, כדי שישלחו ממונים לעשר. הרב קוק מבקש מאה פרנק להוצאות, ושיתקינו מקווה כשר בבית המרחץ במרחביה.

עיקרי הדברים

- עישור במרחביה, כנרת ודגניה.
- מקווה במרחביה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו אלול תרע"ג[4]

אדון נעלה ונכבד מר ד"ר[5] טהון נ"י[6], שלו.

אדוני החביב,

אתכבד להביע לכ'[7] את רגשי תודתי על הסיוע אשר נתן לנו בעבודת תקון יבול החוות ע"י[8] שלוחנו הרב ר'[9] בנציון נ"י.

כעת אבקשו לכתוב למרחביה, כנרת ודגניה, אשר בעת היות שם השליח הרב הנ"ל[10], עוד לא היתה התבואה מוכנה, שבזמן גמר מלאכת התבואות יואילו להודיע ממרחביה להרב ר"ב מרקוס מחיפה, ומכנרת ודגניה להרב ר"מ[11] קליערס מטבריא, והרבנים הנ"ל ישלחו את הממונים לתקן את התבואה כדין תוה"ק[12], למען יהיה יבול אחינו באה"ק[13] כשר לכל ישראל.

כן ייטיב נא למסור סך מאה פרנק להרב ר"ב המוכ"ז[14], בעד הוצאות הממונים מחיפה ומטבריא.

גם זאת אדרוש מכבודו לתקן בבית המרחץ שבמרחביה מקוה-טהרה כשרה כדת, וזה יעלה כעת להוצאה קטנה, כמדומה רק מאה פרנק או מעט יותר ומה טוב היה אם יכבדני כבודו בבקורו, לקחת דברים בענין נכבד זה פא"פ[15].

ברגשי כבוד וברכת השנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ד"ר - דוקטור
6. נ"י - נרו יאיר

7. לכ' - לכבוד
8. ע"י - על ידי
9. ר' - רבי
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. ר"מ - ראש מתיבתא
12. תוה"ק - תורתנו הקדושה
13. באה"ק - בארץ הקודש
14. המוכ"ז - המוסר כתב זה
15. פא"פ - פנים אל פנים